

KRONIK

Skal vi støtte et totalforbud mod atomvåben? I Danmark mangler vi at tage debatten

Flere og flere lande tilslutter sig FN-aftalen om forbud mod atomvåben. Men i Danmark har det end ikke været debatteret offentligt. Det er på tide at diskutere vores forhold til atomvåben

Limen, der længe menes at have forhindret spredning af atomvåben i verden, synes nu at løsne sig efter blandt andet russiske trusler. Her Nagasaki i Japan et par år efter, at amerikanerne smed en atombombe over byen.

DEPARTMENT OF DEFENSE

DEBAT

30. august 2022

Dette er et debatindlæg. Indlægget er udtryk for skribentens egen holdning. [Læs mere her](#)
Den fungerende næstformand for det russiske sikkerhedsråd, Dmitrij Medvedev, har reageret på ideen om at retsforfølge Rusland for dets handlinger i Ukraine med ordene: »Ideen om at straffe et land, der har et af de største nukleare potentialer, er absurd. Og udgør potentielt en trussel mod menneskehedens eksistens.«

Er atomtruslerne alvorlige eller bare bluff? De har i al fald skabt ny frygt og debat om risikoen for atomkrig. Det mest almindelige ekspertsvar har været, at der 'blot' er tale om trusler – men vi ved det ikke.

I dag er der to aftaler, som 'styrer' verdens atomvåben.

Dels den 50 år gamle ikkespredningstraktat, hvis hovedmål er at hindre spredningen af atomvåben og samtidig arbejde for en eliminering af dem. Og da elimineringen efter 47 år endnu ikke er lykkedes: En ny aftale om afskaffelse af atomvåben ved at gøre dem ulovlige og understrege deres katastrofale konsekvenser, hvis de bliver brugt.

Aftalerne har samme mål: en verden uden atomvåben. Men på andre områder er de i klar konflikt. Denne sommer er der blevet afholdt to konferencer om, hvordan vi globalt og nationalt forvalter atomvåben og atomteknologi. En for hver atomaftale.

Den første var den 1. konference for de stater, der har underskrevet og ratificeret traktaten om forbud mod atomvåben, som fandt sted i Wien i juni.

Forbudstraktaten blev godkendt i FN tilbage i juni 2017 med 122 stater, der stemte for, én stemme imod og én der undlod at stemme. Ingen af de ni atomvåbenstater deltog.

Atomvåben blev ulovlige, da traktaten trådte i kraft i januar 2021. Lande, som underskriver og ratificerer traktaten, binder sig til ikke at have eller udvikle atomvåben. I dag har 66 lande ratificeret og 86 har underskrevet traktaten.

Ikkespredningstraktat under pres

Den anden konference var om ikkespredningstraktaten, den 50 år gamle traktat, som giver fem lande – Frankrig, Kina, Rusland, Storbritannien og USA – ret til at have atomvåben. Resten af de 191 medlemslande har bundet sig til at være atomvåbenfri. Fire lande – Indien, Israel, Pakistan og Nordkorea – som i dag har atomvåben, har valgt at stå uden for aftalen. Ikkespredningstraktaten ses som hjørnesteinen i den nukleare orden.

Kontrolkonferencen for traktaten sluttede i fredags. Her har USA og dets allierede, herunder Danmark, afgivet hård kritik af Ruslands handlinger. Kina tilsluttede sig ikke kritikken, og mange afrikanske lande ønsker heller ikke at bryde deres bånd til Rusland. Ikkespredningstraktaten giver som sådan ingen mulighed for at straffe Rusland.

Rusland var ikke det eneste vigtige spørgsmål på dagsordenen ved ikkespredningskonferencen. Iran-aftalen, hvor atomdiplomati efter 12 års

forhandlinger resulterede i en garanti for, at Iran ikke anskaffer atomvåben, er praktisk talt død, efter at USA under præsident Trump trak sig fra aftalen.

Lige så kritisk for traktaten er spørgsmålet om Mellemøsten som et område fri for masseødelæggelsesvåben. Ikkespredningstraktaten blev i 1970 oprindeligt godkendt for en 25-årig prøveperiode. I 1995 – ved prøveperiodens udløb – blev den gjort permanent, men under forudsætning af, at Mellemøsten skulle forblive atomvåbenfrit. Der er intet fremskridt i det spørgsmål, idet Israel modsætter sig tanken.

Krigen i Ukraine, de manglende fremskridt i Mellemøsten og Iran-aftalens potentielle kollaps skaber tvivl om, hvorvidt ikkespredningstraktaten i fremtiden fortsat kan ses som hjørnesteinen i den nukleare orden.

Mens traktaten krediteres for at have forhindret spredning af atomvåben, kan situationen ændre sig dramatisk efter de russiske atomtrusler. Traktatens indbyggede løfte om nedrustning har været den lim, som har holdt atom- og ikkeatomstaterne sammen. Men limen løsner sig nu, ikke kun på grund af de russiske trusler, men også på grund af de enorme ressourcer, der nu bruges til udvikling af nye atomvåben og modernisering af de eksisterende – trods løftet om nedrustning.

Forbudstraktaten møder modstand

Det var netop det løftebrud, som i 2017 førte til forbuds aftalen. Konferencen i Wien i juni resulterede i en handlingsplan, hvis ambitiøse mål er at få alle stater til at underskrive og ratificere traktaten og skabe en verden uden atomvåben.

Strategerne bag traktaten vil fremme forbudsnormen. De håber, at flere stater – også atomvåbenstaterne – vil tilslutte sig. Atommagterne kan tilslutte sig med en aftalt tidsfrist til afvikling af deres atomvåben. Stater med atomvåben vil have ti år til at blive atomvåbenfrie, og stater, som er beskyttet af andres atomvåben, vil have 90 dage til at forlade deres atomparaplystatus.

Mens ikkespredningstraktaten altså godkender, at de fem atommagter må have atomvåben, anser forbudstraktaten det for ulovligt. Dertil kommer, at ikkespredningstraktaten accepterer atomvåben som afskrækkelse, hvorimod Wien-handlingsplanen taler om »fejlen i nukleare afskrækkelsesdoktriner, som er baseret på og er afhængige af truslen om faktisk brug af atomvåben og dermed risiko for ødelæggelse af utallige liv, af samfund, af nationer og at påføre globale katastrofale konsekvenser«.

At de to traktater i dag eksisterer parallelt, giver landene et valg: Enten tillades atomvåben for nogle, eller også er atomvåben forbudt for alle. Lande med

atomvåben og deres allierede støtter kun den første og modsætter sig aktivt forbudstraktaten.

De fleste ikkeatomvåbenlande har underskrevet den i håb om, at et forbud vil føre til hurtigere nedrustning. Men der er også lande, som ikke er allierede med en atomvåbenstat – som mit hjemland, Finland – som kun støtter ikkespredningstraktaten. Argumentet er, at uden lande med atomvåben, ingen nedrustning.

Danmark støtter som allieret med USA kun ikkespredningsaftalen og har vist modstand mod forbud også i konkrete handlinger.

Da det første møde i forbudstraktatforhandlingerne fandt sted i FN i marts 2017, organiserede den amerikanske FN-ambassadør, Nicky Hailey, en protest mod forhandlingerne uden for konferencesalen – en meget usædvanlig protest. Ved siden af den amerikanske ambassadør stod den danske FN-ambassadør. Inde i salen deltog blandt andre NATO-ansøgeren Sverige og NATO-landet Holland i forhandlingerne.

Et andet eksempel er det første møde i forbudssamarbejdet i Wien i juni, som var åbent ikke kun for deltagerlande, men også for observatører. Norge og Tyskland valgte at deltage, selv om NATO var kritisk over for medlemslandenes deltagelse. NATO-ansøgerne Sverige og Finland deltog begge. Derimod valgte den danske regering ikke at deltage som observatør. Spørgsmålet blev end ikke diskuteret offentligt.

Behov for debat

Da konferencen for ikkespredningstraktaten sluttede i fredags, var det uden slutdokument. Rusland krævede, at henvisninger til krigen i Ukraine, det okkuperede atomkraftværk og de russiske atomtrusler blev fjernet. Dermed kunne der ikke opnås enighed.

Ruslands stærke reaktion svækker nu traktaten, hvilket ikke er i landets interesse. Rusland er nemlig ivrig efter at forhindre ethvert sammenbrud af traktaten, da den garanterer Rusland dets kritiske adgang til atomvåben. For at forhindre dette sendte præsident Putin allerede ved åbningen af konferencen et budskab om, at »en atomkrig ikke kan vindes og aldrig må udkæmpes«, en ofte gentaget udtalelse fra 1980'erne af Reagan og Gorbatsjov.

Nu er et oplagt tidspunkt for Danmark til at debattere sin politik på atomvåbenområdet. Ikke kun det politiske Danmark, men også civilsamfundet.

Vil Danmark stå side om side med USA i modstanden mod at forbyde atomvåben eller tilslutte sig det stigende antal lande, der har underskrevet forbudstraktaten? Eller i det mindste tilslutte sig NATO-naboerne Tyskland og Norge for at afsøge Wien-handlingsplanens konsekvenser for en stat som Danmark? Når man har spurgt befolkningen i et land, er der som regel 60-70 procent støtte til forbudstraktaten.

Tarja Cronberg er dr. merc, fredsforsker ved Stockholms Internationale Fredsforskningsinstitut, SIPRI, bosat i Danmark og aktiv i NEJ til Oprustning – JA til Bæredygtig Sikkerhedspolitik